

Онисьук Дар'я Геннадіївна, Ярошук Аліна Сергіївна
студентки 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРЕВЕНТИВНА ФУНКЦІЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА

Запобігання негативним явищам і процесам завжди більш доцільніше, простіше та соціально вигідніше за здійснення повного комплексу процедур, спрямованих на ліквідацію наслідків таких явищ, як відновлення порушеного або невизнаного права та покарання правопорушників. Потенціал превенції достеменно не досліджено ані науковцями, ані правотворцями, ані правозастосовувачами [1, с. 96].

У дослідженнях останніх років визнано превентивну функцію, однак обмежено її роль у земельному праві лише вказівкою на «попередження потенційних правопорушників про можливість настання юридичної відповідальності у разі виникнення негативних земельних відносин» [2, с. 8]. Але чи лише відповідальністю обмежується превентивний вплив земельно-правових норм та інститутів на правовідносини?

Так, наприклад, Ю. Батан виокремлює такі складові механізму [1, с. 96]:

1) телеологічний – ним є превентивна мета й об'єкт превенції. У контексті земельного права метою (призначенням) можна назвати **запобігання** порушенням прав людини, пов'язаних із володінням, користуванням і розпоряджанням земельними ресурсами;

2) нормативний – правові підстави, на яких засноване використання наступних елементів. Саме нормативний елемент встановлює суб'єктів реалізації механізму та порядок проведення відповідних динамічних елементів. Приміром, нормативний елемент становлять Земельний кодекс України, Закон України «Про охорону земель» тощо. На значущість превентивного призначення охорони земель вказують і нещодавні нормотворчі дії уряду. 7 червня 2017 р. постановою Кабінету Міністрів України № 413 ухвалено Стратегію удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними [3]. Цей документ має на меті, передусім, запобігання зловживанням і соціальній напрузі у сфері

використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності. Іншим прикладом є нормативи. Наприклад, нормативи якісного стану ґрунтів встановлюються з метою запобігання їх виснаженню та запобігання безконтрольності стану ґрунтів, нормативи оптимального співвідношення земельних угідь – «для запобігання надмірному антропогенному впливу на них, у тому числі надмірній розораності сільськогосподарських угідь», а «нормативи показників деградації земель встановлюються [...] із метою запобігання погіршенню їх стану» [4, с. 295];

3) інституційний – його становлять учасники, які беруть участь у цій стадії. Зокрема, Державна екологічна інспекція України здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням законодавства про використання та охорону земель щодо консервації деградованих і малопродуктивних земель; здійснює заходи щодо запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами.

4) динамічний – способи, засоби, процедури запобігання, які змушують діяти превентивний механізм. До них належать заходи охорони земель, моніторинг, юридична відповідальність тощо.

У числі заходів охорони земель, передбачених Земельним кодексом України, названі передовсім профілактичні заходи, проведення яких дозволить запобігти в подальшому завданню шкоди земельним ділянкам (а також землям).... Такі заходи мають першорядне значення [5, с. 70], тобто заходи охорони земель є профілактичними стосовно порушень екологічних прав людини та права власності [6, с. 10]. Приміром, відповідно до ст. 35 Закону України «Про охорону земель» [7], власники земельних ділянок та землекористувачі зобов'язані здійснювати ґрунтоохоронні заходи з метою запобігання погіршенню якісного стану своїх ділянок та якісного стану суміжних земельних ділянок і довкілля загалом.

М. Фролов зазначає, що «превентивна функція держави в охороні земель полягає у попередженні негативного впливу на якісні характеристики земель та запобіганні необґрунтованому зменшенню кількісного складу відповідних категорій земель» [8, с. 77].

Загалом, превентивне призначення охорони земель полягає у тому, що метою охорони земель є запобігання: необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, шкідливому антропогенному впливу, зменшенню родючості ґрунтів, засміченню,

заболочуванню, ерозії й іншим процесам, які порушують стан ґрунтів, зменшенню продуктивності земель лісового фонду, неврахуванню особливостей використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного й історико-культурного призначення.

На неабияку важливість превентивного призначення охорони ґрунтів вказує і зарубіжний досвід. Так, основним принципом державної політики в галузі охорони ґрунтів у Німеччині Н. С. Гавриш називає «принцип профілактики, який полягає в тому, щоб запобігти забрудненню ґрунтів», а першим принципом, на якому базується політика Франції щодо охорони ґрунтів і роботи з забрудненими територіями і ґрунтами, називає «щодо поточної промисловості – запобігти майбутньому забрудненню» [4, с. 157, 158]. Загалом же, метою охорони ґрунтів є «запобігання ерозії, руйнуванню, забрудненню, засміченню, вторинному засоленню ґрунтів тощо, їхньому невірному використанню» [4, с. 197].

Насамкінець, можна підсумувати, що земельне право має, серед інших цілей, превентивне призначення, яке реалізується не лише шляхом впливу на поведінку людини шляхом передбачених санкцій за правопорушення, а й іншими засобами. Вважаємо, що проблема подальшого дослідження телеологічного, нормативного, інституційного та динамічного елементів механізму реалізації запобіжного призначення земельного права має неабияку перспективу у вітчизняній юридичній науці.

Список використаних джерел

1. Батан Ю. Д. Нормотворча стадія превентивного механізму права: людський вимір // Юридичний вісник. 2016. № 3. С. 95–102.
2. Перунова О. М. Земельне право України : конспект лекцій. Харків : ХНАДУ, 2015. 188 с.
3. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними : постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413 // Урядовий кур'єр. 2017. № 112 (59810). 17 черв.
4. Гавриш Н. С. Правовий режим ґрунтів в Україні : дис ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 437 с.

5. Ігнатенко І. До питання про екологічну складову при здійсненні благоустрою населених пунктів // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 2. С. 69–74.
 6. Батан Ю. Д. Про юридичну базу реалізації превенції: чи можна вважати конституцію законом про профілактику? // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2018. № 1. С. 7–13.
 7. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 349.
 8. Фролов М.О. Охорона земель як еколого-правовий імператив земельного законодавства // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2002. № 3. С. 73–79.
- Науковий керівник: к.ю.н., доцент Караханян К. М.*

Росохата Дар'я Іванівна

студентка 2-го курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Питання доцільності та необхідності проведення оцінки впливу на довкілля без перебільшення є сьогодні найактуальнішим питанням у регулюванні екологічних відносин. В Україні вже майже рік діє процедура оцінки впливу на довкілля, яку було запроваджено шляхом прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», який вступив в дію 18 грудня 2017 року [1]. Цей Закон імплементує вимоги Директиви № 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про оцінку впливу окремих державних та приватних проєктів на довкілля» від 13 грудня 2011 року.

Аналізуючи Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля можна зустріти заяви суб'єктів господарювання щодо отримання висновку на встановлення вітрових або сонячних електростанцій, зберігання небезпечних відходів, будівництво каналів на протоках та каналах тощо. Кожен із цих видів діяльності може бути потенційно проваджений на території екологічної мережі.